

વિદ્યાર્થીઓનાં મનમાં કહ્યું, "પરીક્ષા ના લઈએ તો શિક્ષક ન પણ ભણાવે, અને પ્રમાણિક શિક્ષક ભણાવે જાય તો પણ ભણતાં આવડ્યું છે કે નહિ તેની ખબર પરીક્ષા વિના ન પડે. વળી એ બધું છતાં વિદ્યાર્થીમાં ભણતર ઉગ્યું છે કે નહિ એ જાણવાને કાંઈક રસ્તો તો જોઈએ જ. આ મુશ્કેલીમાં તમારો શો અભિપ્રાય થાય છે?"

મેં કહ્યું, "આપની મુશ્કેલી સાચી છે. જ્યાં સુધી ગમે તે વિદ્યાર્થી ભણવા બેસે છે અને જ્યાં સુધી ગમે તે શિક્ષક ભણાવે છે ત્યાં સુધી પરીક્ષા તો જોઈશે જ. પરીક્ષા ત્યારે કાઢી નાખીએ કે જ્યારે અંદરથી ભણવાની હોંશે વિદ્યાર્થી ભણવા આવે, અને સામેથી ભણાવવાની કળાવાલો શિક્ષક ભણાવવાની હોંશેથી ભણાવવા બેસે. પણ હાલની ભાડૂતી સ્થિતિમાં પરીક્ષાને પેસવાની જગ્યા છે."

પ્રશ્ન: વર્તમાન સમયમાં પરીક્ષાની પ્રસ્તુતતા સંદર્ભે "ગમે તેવા શિક્ષક" અને "ભણાવવાની હોંશ વાળા શિક્ષક" વચ્ચેનો પોત-પોતાના મતની રજૂઆત અને પારસ્પરિક દલીલોના ખંડન-મંડન યુક્ત સંવાદ રચો.

પ્રશ્ન: ૩ નીચેના પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રશ્નનો ઉત્તર આપો.

૦૭

૧ રોબિન્સનનું વાંચનનું પ્રતિમાન આકૃતિસહ સમજાવો.

૨ ચિંતન પ્રક્રિયાનો અર્થ તથા મહત્વ જણાવો.

પ્રશ્ન: ૪ નીચેના પ્રશ્નોમાંથી કોઈ પણ બે પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

૧૦

૧ "પામવું કે હોવું" પુસ્તકમાંથી ઉદ્ધૃત નીચેનો અંશ વાંચી પ્રશ્નનો ઉત્તર આપો.

જ્ઞાન મેળવવાની બાબતમાં "હોવું" અને "પામવું" કેવી રીતે વ્યક્ત થાય છે? આ સમજવા આપણે બે વાક્ય રચનાઓ જોઈએ: એક છે, 'મારી પાસે આ બાબતનું જ્ઞાન છે' અને બીજું છે 'હું આ બાબત જાણું છું'. જ્ઞાન પામવું એટલે જ્ઞાન મેળવીને લભ્ય માહિતીને પોતાના તાબામાં રાખવી. જ્ઞાન હોવું એ સર્જનાત્મક વિચારધારાની એક પ્રક્રિયા છે, કાર્ય છે; કોઈ વસ્તુ નથી જેને પોતાની માલિકીમાં રાખી શકાય.

જ્ઞાન હોવું એટલે ઊડાણમાં ફૂબકી મારવી, તલસ્પર્શી અભ્યાસ કરવો; જ્ઞાન હોવું એટલે સત્યને તેના નઝ સ્વરૂપમાં પિછાણવું... જે જાણે છે કે પોતે અજ્ઞાની છે, એ જ્ઞાની જ છે. જ્ઞાન હોવું એટલે વધુ ને વધુ ઊડાણમાં એક વસ્તુને જાણવી. જ્ઞાન પામવું એટલે વધુમાં વધુ જાણવું-બધી બાબતો જાણવી. આપની શિક્ષણ પદ્ધતિ સામાન્યતઃ આપણને જ્ઞાન પામતાં, જ્ઞાન મેળવતાં શીખવે છે... આ શિક્ષણ પદ્ધતિ આપણને જ્ઞાનના પડીકાં આપે છે. આવા પડીકાં શાળા રૂપી કારખાનાઓમાં તૈયાર થાય છે અને વિદ્યાર્થીને બધું જાણી લીધાનો ભ્રમ પેદા કરે છે.

પ્રશ્ન : તમારા વિદ્યાર્થીને જ્ઞાન "પામતો" નહિ પણ જ્ઞાનમાં "હોવા"નો અનુભવ આપવા આપ તમારા વર્ગમાં કેવા શિક્ષણ વ્યવહારો કરશો? ઉદાહરણ સહ સમજાવો.

૨ "ત્રીજું મોજું" પુસ્તકમાંથી લીધેલ નીચેનો પરિચ્છેદ વાંચી પ્રશ્નનો ઉત્તર આપો.

ક્યાંક કશુક ભયંકર ખોટું છે. રોજિંદુ જીવન તાણાભર્યું અને જાણે તલવારની ધાર પર ચાલવા જેવું બની રહ્યું છે. માણસ પોતાનો પિત્તો વાત વાતમાં ગુમાવી બેસે છે. માનસિક અસ્વસ્થતા દુર કરવા તે અહીંથી તહી દોડે છે. જાતજાતના નુસખા અજમાવે છે. જુદી જુદી મનોચિકિત્સાનો આશરો લે છે. વાતવાતમાં એક પ્રકારની બુ ફેલાઈ ગઈ છે. તે મડદાંની વાસ છે; મરી રહેલ